

El concepte ‘netejar les herbes del sembrat, tallant-les o arrencant-les’ té diversitat de significants. En el cat. occ. predomina *birbar* (s. XIV), a través de *mirbar* 27, 41, 44, 96-98, 101, 170, amb assimilació *m > b* i dissimilació de nasals *m...n > m...v*, en aquest cas potser afavorida la dissimilació pel sinònim *mermar* (< MINIMARE); es coneixen les var. *bribar* 87, 89, 90, 93, 94, 100, 102, per metàtesi; *abribar* 99, per pròtesi vocàlica, i *esbirbar* 160, per addició del prefix privatiu *es-* (< EX-), que es modifica en *erbirbar* 160, per rotacisme. Aquesta idea de ‘minvar, reduir’ pot ser també present en *afluixar* 66.

*Eixarcolar* (s. XIII) prové del llat. EX-SARCULARE, compost del prefix EX-, amb idea de privació, i el verb SARCULARE, der. de SARCULUM ‘aixadell, aixada’, que va substituir el llat. SARIRE i coneix les var. *xarcolar* 46, 52, 55-57, 60, 64, 70-72, 83, amb afèresi vocàlica; *txercolar* 179, 180, 182, amb canvi vocàlic [a] > [e], potser per dissimilació amb la [a] tònica i amb africació pròpia d’aquesta àrea val.; *eixircolar* 78, amb assimilació de [ə] a [i], per la palatal; *circolar* 54, 59, potser per atracció de *círcol*. SARCULARE ha donat en parlars septentrionals, i tal vegada com a tribut de l’oc. (*sarcar*, *salclar*), *saclar* 2, 5, amb dissimilació de ròtiques, a partir de formes flexives com *sarclaré*, *-ia*, etc.; *saglar* 6 o *xaglar* 13, amb sonorització de l’oclusiva velar, i *eixaglar* 16, que sembla un compromís entre *saglar* i *eixarcolar*. Quan l’operació es fa amb rascle es diu *rasclar* 3 (< \*RASICULARE o bé *rascar* < \*RASICARE, amb repercussió de líquida, forma consolidada per la influència de *asclar* [DECat]), *passar la rascla* 3 (deverbal de *rasclar*) i potser *rascar* 133, 158, 162, 173, 175, 178, *rascar la brossa* 184 (si prové de *rasclar*, per dissimilació de líquides), ajudant-hi *rascar* ‘gratar’.

*Herbejar*, der. de *herba* (< HĒRBA) més el suf. *-ejar* (< *-eiar* [cf. *herbeiar* 33, 51] < -IDIARE), que aquí ha pres el sentit negatiu de ‘desherbar’, potser pres de *netejar*, coneix la var. *hesbejar* 61, per homonimització amb el prefix *es-*, així com les var. intensives *herbessejar* 15 i *herbessegar* 20, aquesta amb canvi de sufix.

Altres motivacions remeten a la idea de:

1) ‘netejar’: *netejar* (s. XIV) 7, 35, que sembla refet sobre *nedejar* (< \*NITIDIARE) per atracció de *net*; *fer net* 74 (< NITIDU); *llimpiar* 130 (← cast. *limpiar*); *escatar* 63, a partir de ‘treure les escates’;

2) ‘arrencar’: *arrencar* 42, 66, 88, 95, 106, 126,

d’origen preromà, *arrencar la brossa* 157, 165, *arrencar* (o *arrincar*) *l’herba* 8, 87, per canvi *e > i* en posició àtona; *rabassar* 76 o *rabassar herba* 82, der. de *rabassa* (< potser del llat. vg. RAPA, var. de RAPUM ‘nap rodó’ “per les arrels grosses i voluminoses d’aquesta hortalissa” [DECat]);

3) ‘treure’: *treure l’herba* 65 (o *traure l’herba* 119), *llevar la brossa* 162, 166 (*brossa*, de probable origen preromà), *desbrossar* 127, *fer la brossa* 163, *llevar la malea* 174 (< *malea* ‘conjunt de brosses que creixen en terra sense conrear’ < MALITIA), *tirar la mala herba* 1, *sacar babols* 108 (< *ababol* < àr. vg. hispànic HABABÁWR, alteració del llat. PAPAVER); *escardar*, der. de *card* més el prefix privatiu *es-* (< probablement del cast.);

4) ‘collir’: *coir herba* 73, 78, *fer (s’) herba* 75, 77, 79;

5) ‘feina que es fa pel maig’: *magencar* 13 (“la segona cavada”); *matgincar* 77, amb africació i tancament de [ə] > [i] provocat per la consonant palatal; *esmagencar* 8, 9, 51, amb addició del prefix privatiu *es-*; *emmargencar* 82, amb el prefix *em-* i epètesi de la ròtica, potser per atracció de *marge*;

6) ‘cavar entre dos solcs’: *entrecavar* (s. XVI), compost de *entre* i *cavar* (< llat. CAVARE), amb les var. *encatrevar* 82, per metàtesi; *entrencavar* 184, 185, per dilació de la nasal; *descavar* 117, 119, amb canvi de prefix; *cavar* 6, 18, 26, 27, 40, 99, 123, 174, 182; *sorcar* 15, der. de *sorc* ‘solc’ (< SŪLCU);

7) ‘birbar per segona vegada’: *repassar* 81, 180.

*Collar* 18 podria ser un der. de *coll* ‘ull, part de la tija d’una planta’ (per al sentit negatiu del verb, cf. *plomar* ‘treure les plomes’). L’alg. *dessalgar* 85 és un manlleu al sard *ixargare*, der. de *arga* (< llat. ALGA) ‘escombraries, herbes inútils’ (cal tenir en compte que l’alga servia d’adob) (DES).

En la distribució geogràfica notem que *eixarcolar* i *herbejar* es reparteixen el cat. central; *birbar* coneix una gran extensió en el cat. occ., mentre que *escardar* ocupa petites àrees marginals; *entrecavar* és sobretot mall. i ross., però també és conegut en parlars occidentals.

Són mots normatius *eixarcolar*, *birbar*, *herbejar*, *entrecavar* (“cavar lleugerament els sembrats, al voltant dels ceps, etc. per desfer els terrossos i treure l’herba”) i *escardar*, des del DG<sub>I</sub>, 1932; en canvi, *desherbar*, absent dels materials del mapa, va ser acollit al DIEC<sub>I</sub>, 1995.